

12.10.2007

Dnro 555/4/07

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Pasi Pölönen

TIETOPYYNNÖN EPÄÄMINEN VIRHEELLISELLÄ PERUSTEELLA

1

KANTELU

Erään yhdistyksen puheenjohtajaksi itsensä ilmoittanut henkilö pyysi 13.2., 12.4. ja 20.4.2007 päivätyissä sähköpostitse lähettämässään kirjeissä oikeusasiamiestä tutkimaan Helsingin vaalipiirin keskuslautakunnan sihteerin menettelyä asiakirja- ja tietopyyntöön vastaamisessa.

Kantelun mukaan kantelijayhdistyksen edustaja, joka halusi pysyä anonyyminä, pyysi 7.2.2007 Helsingin vaalipiirin keskuslautakunnan I sihteerinä toimivalta oikeusministeriön oikeushallinto-osaston apulaisosastopäälliköltä, hallitusneuvokselta puhelimitse tietoja ja asiakirjoja eduskuntavaalien 2007 Helsingin vaalipiiriin asetetuista ehdokkaista ja ehdokaslistoista. Kantelukirjoituksen mukaan hallitusneuvos samoin kuin hänen sihteerinsä kieltäytyivät antamasta pyydettyjä tietoja ja asiakirjoja. Kirjoituksen mukaan hallitusneuvos vaati yhdistyksen edustajaa ilmoittamaan nimensä uhalla, että ilman nimeä hän ei anna julkisuuslain nojalla pyydettyjä tietoja eikä asiakirjoja.

3

KÄSITTELY OIKEUSASIAMIEHEN KANSLIASSA

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain (197/2002) 2 §:n 2 momentin mukaan oikeusasiamiehelle tehdystä kantelusta tulee ilmetä muun muassa kantelijan nimi ja yhteystiedot. Nimettömiin kanteluihin on kansliassa vakiintuneesti suhtauduttu siten, että niiden osalta ei ryhdytä toimenpiteisiin, ellei kantelusta ilmene sellaista, että asia otettaisiin tutkittavaksi niin sanottuna omana aloitteena.

Kantelijan vastinepyyntöjen saavuttua ja sen johdosta, että sähköpostitse saapuneissa lisäkirjoituksissa ei ollut mainittu kenenkään luonnollisen henkilön nimeä, ja alkuperäisessä 13.2.2007 myös sähköpostitse saapuneessa kantelukirjoituksessa sen tekijäksi oli mainittu vain yhdistys ja "pj Niemelä" sekä eräs osoite Helsingissä, pyrittiin oikeusasiamiehen kansliassa varmistamaan kantelun tekijän henkilöllisyys.

Yhdistysrekisteristä saatujen tietojen mukaan kantelijayhdistyksen nimenkirjoitusoikeuden omaava puheenjohtaja ei viimeisimmän rekisteröidyn tiedon mukaan ole nimeltään Niemelä. Rekisteriin merkityn puheenjohtajan tai yhdistyksen kotikunta ei myöskään ollut Helsinki, johon kuuluvan postiosoitteen kantelija oli ilmoittanut 13.2.2007 kirjoituksessa.

Viimeksi mainittujen seikkojen johdosta oikeusasiamiehen kansliassa tarkistettiin kantelijan mainitsema helsinkiläinen osoite muun muassa rakennustunnuksen perusteella väestörekisteristä. Kyseistä osoitetta ei löytynyt. Lähinnä ilmoitettua osoitetta vastaa erään korkeakoulun kirjaston osoite.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 2 §:n 2 momentin johdosta esille tulleiden tietojen perusteella kantelijalle lähetettiin oikeusasiamiehen kansliasta 11.5.2007 tietopyyntö, jossa kantelijalle muun muassa ilmoitettiin viimeksi mainitusta oikeusohjeesta ja kantelijaa koskevia tietoja koskevista esille tulleista epäselvyyksistä. Kantelijaa pyydettiin toimittamaan selvitys, joka osoittaisi hänen oikeutensa toimia nimeämensä yhdistyksen puolesta. Kantelijaa pyydettiin ilmoittamaan myös koko nimensä ja osoitteensa.

Kantelijalle ilmoitettiin, että jos hän ei halua antaa pyydettyjä tietoja, ei häntä voida käsitellä kantelijan asemassa, mikä muun muassa estää vastineen antamismahdollisuuden. Kantelijalle ilmoitettiin hänellä olevasta oikeudesta saada tietoja ja asiakirjoja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain yleisöjulkisuutta koskevien säännösten nojalla samoin kuin eduskunnan oikeusasiamiehen 28.11.2005 oikeusasiamiehen kanslian suoritteiden maksullisuudesta antaman päätöksen mukaisesti asiakirjan kopioista tai tulosteista perittävistä maksuista. Kantelijalle ilmoitettiin mahdollisuudesta tutustua asiakirjoihin maksutta paikan päällä. Postiennakolla asiakirjojen toimittamista varten kantelijaa pyydettiin ilmoittamaan osoite.

Kantelija ei vastannut hänelle toimitettuun pyyntöön tai muutenkaan ottanut oikeusasiamiehen kansliaan yhteyttä tämän päätöksen antamispäivämäärään mennessä.

Tämän vuoksi päätin, että en tutki käsillä olevaa asiaa kanteluna. Kun asian johdosta oli kuitenkin jo hankittu oikeusministeriön lausunto ja selvityksiä, ja ottaen huomioon asian luonteen, päätin jatkaa asian käsittelyä eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n perusteella omana aloitteena.

4 RATKAISU

4.1 Oikeusohjeet

Perustuslain (731/1999) 12 §:n 2 momentin mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999; jäljempänä julkisuuslaki) 13 §:n 1 momentin mukaan pyyntö saada tieto viranomaisen asiakirjan sisällöstä on yksilöitävä riittävästi siten, että viranomainen voi selvittää, mitä asiakirjaa pyyntö koskee. Tiedon pyytäjää on diaarin ja muiden hakemistojen avulla avustettava yksilöimään asiakirja, josta hän haluaa tiedon. Tiedon pyytäjän ei tarvitse selvittää henkilöllisyyttään eikä perustella pyyntöään, ellei tämä ole tarpeen viranomaiselle säädetyn harkintavallan käyttämiseksi tai sen selvittämiseksi, onko pyytäjällä oikeus saada tieto asiakirjan sisällöstä.

Vaalilaissa (714/1998) säädetään muun muassa ehdokaslistojen laatimiseen liittyvistä toimenpiteistä. Ehdokaslistojen käsittelyyn sovelletaan julkisuuslain säännöksiä.

Vaalilain 187 §:ssä on säädetty erikseen, että jos tässä laissa tarkoitettusta asiakirjasta annetaan ote tai jäljennös muulle kuin sille, jota asiakirja koskee, taikka tässä laissa tarkoitettuja tai siitä johtuvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle, siitä on jätettävä henkilötunnuksen yksilönumero ja tarkistusmerkki pois.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 32 kohdan mukaan salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön poliittisesta vakaumuksesta tai tietoja henkilön yksityiselämän piirissä esittämistä mielipiteistä taikka tietoja henkilön elintavoista, osallistumisesta yhdistystoimintaan tai vapaa-ajan harrastuksista, perhe-elämästä tai muista niihin verrattavista henkilökohtaisista oloista; asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön toimimisesta poliittisessa tai muussa luottamustehtävässä tai henkilön pyrkimisestä sellaiseen tehtävään samoin kuin henkilön osallistumisesta poliittisen puolueen perustamiseen ja rekisteröintiin tai valitsijayhdistyksen perustamiseen vaaleja varten, ovat kuitenkin julkisia (ks. myös HE 30/1998 vp s. 100).

4.2

Selvitysten sisältö

Oikeusministeriön vaalijohtaja viittasi lausunnossaan julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 32 kohtaan, jonka mukaan vaalipiirilautakunnalle saapuneet ehdokashakemukset liitteineen ovat julkisia asiakirjoja, joista lain 9 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada tieto.

Helsingin vaalipiirilautakunnan puheenjohtaja toimitti lautakunnan I sihteerin selvityksen, jota se piti riittävänä ja katsoi, ettei lautakunnalla ole asiassa huomautettavaa.

Helsingin vaalipiirilautakunnan I sihteerinä toimiva hallitusneuvos kertoi, että kantelussa mainittuna päivänä eli 7.2.2007 oli joku mieshenkilö soittanut osastosihteerille, joka toimii muun ohessa myös Helsingin vaalipiirilautakunnassa vaaliasiakirjojen tallentajana ja vastuuhenkilönä. Selvityksen mukaan osastosihteerin tiedusteltua asian luonnetta ja soittajan henkilöllisyyttä oli tämä korottanut ääntään ja ilmoittanut hänellä olevan oikeus saada tietoja siitä, kuka tai ketkä olivat allekirjoittaneet erään rekisteröidyn

puoleen Helsingin vaalipiirilautakunnalle jättämiä vaaliasiakirjoja. Osastosihteeri ilmoitti asiakirjojen olevan hallitusneuvoksen hallussa ja että hän oli kyseisenä ajankohtana toisaalla virkatehtävissä samassa talossa.

Selvityksen mukaan anonyyminä pysynyt soittaja vaati välittömästi saada puhua hallitusneuvoksen kanssa, ja toisti kiivaaseen sävyyn oikeutensa saada tietoja. Selvityksen mukaan osastosihteeri kieltäytyi ja ilmoitti soittajalle, että hyviin tapoihin kuuluu esitellä itsensä. Tällöin soittaja oli mykistännyt puhelimensa.

Tämän jälkeen soittaja soitti selvityksen mukaan uudestaan hallitusneuvoksen puhelimeen, joka oli käännettyä osastosihteerille. Tämän vastattua tähänkin soittoon oli soittaja ilmeisesti menettänyt mielenmalttinsa ja "karjunut" haluavansa puhua hallitusneuvoksen kanssa. Osastosihteeri toisti aikaisemman kantansa ja pyysi, että soittaja soittaisi hallitusneuvoksen "kännykkään" ja että hän kävisi sanomassa hallitusneuvokselle tulevasta soitosta. Näin tapahtuikin. Samalla osastosihteeri ilmoitti hallitusneuvokselle syvästi pahastuneensa soittajan epäasiallisesta käytöksestä.

Soiton tullessa oli hallitusneuvos kokouksessa, mistä hän poistui soiton ajaksi. Hän kertoi tiedustelleensa soittajan henkilöllisyyttä. Soittaja kieltäytyi ja ilmoitti hänellä olevan oikeus saada tietoja erään rekisteröidyn puolueen nimen kirjoittajista. Hallitusneuvos kertoi ärsyyntyneensä soittajan tavasta huutaa puhelimeen ja ilmoittaneensa, että hyviin tapoihin kuuluu esitellä itsensä sekä puhua sivistyneesti. Kun tätä ei tapahtunut, totesi hallitusneuvos antavansa tiedot, jos soittaja esittelee itsensä, ja sulki sen jälkeen puhelimen. Uutta soittoa ei selvityksen mukaan tullut.

Hallitusneuvos totesi, että hän on menetellyt asiassa virheellisesti viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 13 §:n selvän säännöksen valossa. Samalla hän katsoi, että kyseessä olevan soittajan omalla käytöksellä oli syytä tapahtuneeseen.

4.3

Kannanotto

Hallitusneuvos on selvityksessään myöntänyt menetelleensä julkisuuslain 13 §:n vastaisesti, kun hän on tiedot antaakseen edellyttänyt soittajan esittelevän itsensä. Totean, että kun kyseessä ovat julkiset tiedot ja asiakirjat – kuten tässä tapauksessa – on julkisuuslain 13 §:n 1 momentti yksiselitteinen: tiedon pyytäjän ei tarvitse selvittää henkilöllisyyttään. Vastaavasti viranomaisen ei voi asettaa tietojen saamisen edellytykseksi tiedon saamista pyytäjän nimestä.

Viimeksi mainittu seikka voi tosin käytännössä näyttäytyä hieman eri valossa silloin, jos pyyntö ei rajoitu suullisesti ilmoitettaviin tietoihin vaan kun kyseessä on asiakirjapyyntö. Jos henkilö ei itse hae asiakirjoja tai jäljennöksiä viranomaiselta, tulee viranomaisen asiakirjapyyntö täyttääkseen voida lähettää asiakirjat jollain keinolla johonkin yksilöityyn osoitteeseen. Asiakirjan toimittamistavasta riippuen tällainen välttämättä tarvittava tieto voi olla esimerkiksi sähköpostiosoite, telefax-numero tai postiosoite, jolloin myös nimen pyytäminen voi olla perusteltua. Tässä tapauksessa hallitusneuvos ei kuitenkaan ole vaatinut soittajan nimeä tietojen

toimittamisen tarkoituksessa, vaan niiden antamisen edellytyksenä. Siinä hallitusneuvos on menetellyt myöntämänsä mukaisesti virheellisesti.

Menettelyn moitittavuutta arvioidessani olen ottanut huomioon tietopyynnön esittämiseen tässä tapauksessa liittyvät jossain määrin poikkeukselliset piirteet kuten sen, että tietopyyntö on esitetty kesken kokousta ja sen, että soittajan oma käytös on ilmeisesti jossain määrin vaikuttanut hänen saamaansa palveluun.

5

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 4.3 esittämäni käsityksen julkisuuslain 13 §:n 1 momentin vastaisesta menettelystä Helsingin vaalipiirilautakunnan sihteerinä toimivan hallitusneuvoksen tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.